

Asia: VN/20209/2021

Selvitys järjestöjen varainhankinnan avustamisesta ja tukemisesta valtionavustustoiminnassa

Lausunnonantajan taustatiedot

Valitse sopivin vaihtoehto

Järjestö

Selvitys ja sen teemat

1. Mitä mieltä olet järjestöjen varainhankinnan tilasta ja tulevaisuudesta? Asiaa tarkastellaan selvityksen toisessa luvussa.

Kosti ry:n ja Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunnan mielestä pienten järjestöjen osalta varainhankinnan ammattimaistuminen tuo suuria haasteita. Jos varainhankinta vähentää jo nyt myönnettävää valtionavustusta ja erillistä varainhankintahenkilöstöä ei ole olemassa, on riskinä, että järjestöjen rahoitus ja sitä kautta toiminta keskittyy. Alueellisen yhdenvertaisuuden näkökulmasta on tärkeää vahvistaa mekanismeja, joiden kautta koko järjestökentän toiminta on mahdollista. Toimiva kansalaisyhteiskunta edellyttää laajaa, monipuolista ja saavutettavaa järjestökenttää, joka on ihmisiä lähellä. Järjestöjen varainhankintaan on tarve kehittää uudenlaisia toimintatapoja ja yhteistyön muotoja, joissa varainhankinnan tuloksista ja tuotoksista pääsevät osallisiksi myös toimijat, joilla ei ole mahdollisuutta ja resursseja omaan varainhankintaan. Tätä voidaan tukea erillisillä valtionavustuksiin liittyvillä ohjelmilla.

Alueellisena verkostojärjestönä ja Kansalaisareena ry:n jäsenenä, Kosti ry yhtyy Kansalaisareena ry:n huoleen monen pienen ja keski-suuren järjestön tilanteesta. ”Samaan aikaan, kun toimintaympäristö on vahvassa murroksessa, pitäisi vaikuttaa tulevaisuuteen. Avustukset eivät saa kohdentua vain suurille järjestöille, sillä se kaventaa merkittävästi kansalaisyhteiskunnan ja uusien näkökulmien ja toimintamallien löytymistä. Asetelma on jo lähtökohtaisesti eriarvoinen.

Pienillä järjestöillä varainhankinta on vaikeutunut merkittävästi ja lahjoituksia saadaan lähinnä järjestössä mukana olleilta toimijoilta. Pienillä järjestöillä ei ole käytettävissään sellaisia resursseja,

joita ylipäättään riittävään tulokseen yltävä varainhankinta tarvitsee. Jos varainhankintaa ei uudisteta pienten ja keskisuurten järjestöjen näkökulmasta, niin nykyinen outo avustuskäytäntö aiheuttaa sen, että pienten yhdistysten rahoitusasema pysyy heikkona.

Toimiva kansalaisyhteiskunta edellyttää laajaa, monipuolista ja saavutettavaa järjestökenttää, joka on ihmisiä lähellä. Järjestöjen varainhankintaan tarvitaan uudenlaisia toimintatapoja ja yhteistyön muotoja, joissa varainhankinnan tuloksista ja tuotoksista pääsevät osallisiksi myös toimijat, joilla ei ole mahdollisuutta ja resursseja omaan varainhankintaan.”

2. Mitä havaintoja sinulla on järjestöille myönnettäviin valtionavustuksiin liittyvistä käytännöistä ja niitä koskevasta sääntelystä? Asiaa tarkastellaan selvityksen neljännessä luvussa.

Hyväksyttävät kustannukset: Kosti ry:n mielestä on tärkeää uudistaa lainsäädäntöä niin, että käytännöt tukevat paremmin järjestöjen omaa varainhankintaa.

Kosti ry yhtyy Kansalaisareena ry:n lausuntoon, että sääntelyn ja käytänteiden tulisi tukea ensisijaisesti avustettavan toiminnan tavoitteiden saavuttamista. Tällä hetkellä käyttötarkoitus ja hakemuksessa yksityiskohtaisesti määritellyt toimintamuodot estävät toiminnan innovatiivisen kehittämisen avustuksen käyttöaikana.

Vaatus omavastuuosuudesta: Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala poikkeaa omavastuuosuutta koskevasta valtionavustuslain vaatimuksesta lainsäädännön perusteella. Arpajaislain mukaan valtionavustus saa kattaa valtionavustuksen kohteena olevasta toiminnasta ja hankkeesta aiheutuvien kokonaiskustannusten täyden määrän. Kosti ry:n ja Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunnan mielestä sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminnan turvaamiseksi on oleellisen tärkeää, että tämä säännös sisällytetään myös lakiin sosiaali- ja terveysalan yhdistysten ja säätiöiden rahoituksesta ja sitä täydentävässä asetuksessa säädetään, että valtionavustus saa kattaa valtionavustuksen kohteena olevasta toiminnasta tai hankkeesta aiheutuvien kokonaiskustannusten täyden määrän, jos muuta rahoitusta ei ole saatavilla.

Tulojen huomioon ottaminen: Kosti ry ja Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta yhtyy selvityksen havaintoon siitä, että tulon käsite ei ole selvä, ja tulojen huomioon ottamista on syytä selkeyttää. On esimerkiksi mahdollista, että valtionapuviranomainen tulkitsee lahjoitukset valtionavustuksen saajan muuksi tuloksi, mikä vaikuttaa valtionavustuksen käyttöön. Tämänkaltainen tulkinta ei välttämättä kannusta järjestöjä keräämään varoja, koska lahjoituksia ei voi tällöin käyttää omavastuuosuuden kattamiseksi.

Kosti ry yhtyy Kansalaisareena ry:n lausuntoon siitä, että valtionavustusjärjestelmien pitäisi tukea myös pieniä järjestöjä ja yksinomaan vapaaehtoisvoimin toimivia yhdistyksiä. Niille työmäärä ja byrokraatiavaatimukset osoittautuvat usein liian suuriksi, jolloin hakuprosessia ei kyetä saattamaan

onnistuneesti loppuun. Käytäntöjä yhdenmukaistamalla ja selkeyttämällä voidaan helpottaa valtionavustusten haku- ja raportointiprosesseja kaikille, mutta erityisesti pienemmille yhdistyksille. Ohjausta ja neuvontaa olisi saatava jokaisesta maakunnasta.

Kosti ry ja Kansalaisareena ry painottavat, että tulevaisuudessakin varainhankinnasta päättävissä elimissä on oltava järjestöjen edustus pienistä yhdistyksistä valtakunnallisiin toimijoihin. Edustuksessa on oleellista huomioida myös alueellisuus ja vähemmistöryhmien mahdollisuudet osallistua. Aitoa vuoropuhelua viranomaisen ja avustuksen saajan/järjestöjen edustajien kanssa on lisättävä kaikissa päätöksenteon vaiheissa. Tämä lisää järjestöjen ja kansalaisten luottamusta viranomaisiin.

Lisäksi huomiona todettakoon, että EUn rahanpesudirektiivi on hankaloittanut varsinkin pienten järjestöjen toimintaa ja varainkeruuta mm. pankkipalveluiden hankalana toteuttamisena käteisen rahan suhteen. <https://rahanpesu.fi/lainsaadanto>

3. Mitä asioita järjestöjen varainhankinnan avustamisessa ja tukemisessa sekä valtionavustusten myöntämisessä on otettava huomioon? Asiaa tarkastellaan selvityksen viidennessä luvussa.

Valtionavustusten käytön tuloksellisuus ja tarkoituksenmukaisuus: Kosti ry:n ja Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunnan mielestä valtionavustuskäytäntöjä uudistettaessa on tärkeää, että varainhankinnan mekanismit eivät vaikeuta pienten ja alueellisten järjestöjen tuloksellista toimintaa, vaan päinvastoin, luovat tälle toiminnalle edellytyksiä ja tukevat pitkäjänteisen toiminnan mahdollisuuksia.

Valtionavustusten käyttö ja kohdentuminen: Kosti ry:n ja Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunnan mielestä varainhankintaa ja valtionosuuksia uudistettaessa on tärkeää huomioida sen vaikutukset demokratiakehitykseen ja kansalaisten osallisuuden edistämiseen tai vähenemiseen. Avustusten keskittymistä lisääviä toimenpiteitä tulee ehkäistä ennalta ja rajoituksia purkaa mahdollisuuksien mukaan kohdentaen siten, että pienet toimijat niistä hyötyvät. Tämä mahdollistuu mm. erillisillä varainhankintaan liittyvillä ohjelmilla.

Kosti ry:n ja Kansalaisareena ry:n mielestä koko rahoituksen uudistamisen prosesseissa on huomioitava, että järjestökenttää tarvitaan tulevaisuudessa entistä enemmän. Kansalaisyhteiskunnan toimintaympäristö on muuttunut ja tulevaisuutta koskevan epävarmuuden lisääntyessä järjestöjen tulee kyetä tekemään muutoksia toiminnassaan ja ennakoimaan tulevaa. Järjestö- ja vapaaehtoisuuskenttä rakentaa hyvinvoivaa Suomea.

Valtionavustusten käytön valvonta ja raportointi: Kosti ry:n ja Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunnan mielestä varainhankintaan liittyvissä uudistuksissa onkin syytä hyödyntää

digitaalisia ratkaisuja siten, että järjestöjen raportointivaatimukset eivät oleellisesti lisääny ja seuranta on mahdollista ilman oleellista henkilötyökustannusten lisäämistä.

4. Minkälaisia vaikutuksia arvioit käsiteltävillä keinoilla olevan? Asiaa tarkastellaan selvityksen kuudennessa luvussa.

Kosti ry yhtyy Kansalaisareena ry:n lausuntoon, että jokaiselle järjestölle tulee olla yhdenvertaiset ja tasa-arvoiset lähtökohdat varainhankintaan. ”Katsomme, että erillinen avustus mahdollistaisi varainhankinnan aloittamisen ja sen kehittämisen erityisesti niille järjestöille, joilla ei tällä hetkellä ole resursseja varainhankintaan. Katsomme, että omavastuuosuus ei ole keino parantaa valtionavustuksilla avustettavien hankkeiden laatua ja lisätä sitoutumista. Mielestämme sitoutumiseen ja hyvään laatuun vaikuttaa enemmän organisaation oma toiminta sekä työhön sitoutunut ja asiantunteva henkilöstö ja johto.”

Varsinainen toiminta

Keino: Valtionapuviranomaiset määrittäisivät valtionavustuksen käyttöön hyväksyttävät kustannukset yhdenmukaisella tavalla.

Kosti ry:n ja Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunnan mielestä yhdenmukaisuus, läpinäkyvyys ja selkeyttäminen ovat periaatteina kannatettavia. Yleisavustuksista ja erityisavustuksista puhuttaessa on syytä tarkentaa mitä tarkoitetaan yleisavustuksilla. Suurin osa alueilla toimivista sosiaali- ja terveysjärjestöistä saa perustoimintansa tueksi kohdennetun yleisavustuksen, jota ei tulkita yleisavustukseksi. Tämän selvityksen ehdotukset eivät tukisi ja helpottaisi alueellisten toimijoiden varainhankintaa, mikäli keinot kohdistuvat vain yleisavustuksia saaviin järjestöihin.

Keino: Valtionapuviranomaiset vaatisivat järjestöltä toiminnan luonteeseen ja laajuuteen sopivan omavastuuosuuden myöntäessään valtionavustusta.

Kosti ry:n ja Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunnan mielestä sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminnan turvaamiseksi on oleellisen tärkeää, että sosiaali- ja terveysalan yhdistysten ja säätiöiden rahoituksesta ja sitä täydentävässä asetuksessa säädetään, että valtionavustus saa kattaa valtionavustuksen kohteena olevasta toiminnasta tai hankkeesta aiheutuvien kokonaiskustannusten täyden määrän, jos muuta rahoitusta ei ole saatavilla. On myös syytä ottaa huomioon, että myös muilla kuin sosiaali- ja terveysjärjestöillä voi olla vaikeuksia vastata rahallisesta omavastuuosuudesta.

Keino: Yleisavustuksella rahoitettaisiin järjestön varsinaisen toiminnan bruttokustannuksia.

Kosti ry:n ja Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunnan mielestä periaatteena tämä keino on tärkeä ja kannatettava, mutta tässä muodossa toteutuessaan se lisää alueellista epätasa-arvoa, vähentää yhdenvertaisuutta ja kansalaisyhteiskunnan toimintakykyä demokratian edistäjänä. Suurin osa alueilla toimivista sosiaali- ja terveysjärjestöistä saa perustoimintansa tueksi kohdennetun yleisavustuksen, ei varsinaista yleisavustusta. Ei ole perusteltua syytä kohdella alueellisia toimijoita eriarvoisesti suhteessa valtakunnallisiin yleisavustusta saaviin toimijoihin ja niihin harvoihin alueellisiin toimijoihin, joille on myönnetty yleisavustus.

Varainhankinta

Keino: Yleisavustuksella katettaisiin varainhankinnan alijäämää tappiotakuuna.

Kosti ry:n ja Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunnan mielestä myös kohdennettua yleisavustusta saavat alueelliset järjestöt tarvitsevat rohkaisua tehdäkseen varainhankintaa ilman tappion pelkoa. Yhdenvertaisuuden näkökulmasta ei ole perusteltua syytä rajata tämän keinoon käytöstä pois kohdentua yleisavustusta saavia järjestöjä.

Keino: Varainhankinnan kustannukset olisivat avustuskelpoisia tiettyyn enimmäismäärään asti.

Kosti ry:n ja Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunnan mielestä tämän keinoon osalta on erityisen tärkeää, että myös kohdennettua toiminta-avustusta saavat alueelliset järjestöt voivat hyödyntää saamaansa avustusta varainhankintaan. Kohdennetut avustukset ovat usein yleisavustuksia pienempiä, vaikka niiden kautta tavoitetaan laaja joukko ihmisiä ja kansalaisyhteiskunnan toimijoita alueella.

Keino: Valtionapuviranomaiset suunnittelisivat hankeavustuksena myönnettävän erityisavustuksen, johon osoitetaan määrärahaa ja jota järjestöt voivat hakea ja saada varainhankinnan käynnistämiseen tai kehittämiseen.

Kosti ry:n ja Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunnan mielestä alueellisten toimijoiden näkökulmasta ehdotus valtionavustushakemuksista, johon sisällytetään useita valtionavustushakemuksia ja useiden toimijoiden yhteistyössä toteuttamia hankkeita kuulostaa mielekkäältä. Erillisen ohjelman kautta paikallisten ja alueellisten järjestöjen tarpeet ja toimintaympäristö mm suhteessa uusiin hyvinvointialueisiin voidaan tällöin huomioida uudella tavalla. Tämän tyyppinen ohjelma on syytä rakentaa yhteistyössä alueellisten järjestöjen esim maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunnan kanssa.

Vapaaehtoistoiminta

Keino: Valtionapuviranomaiset määrittäisivät, miten vapaaehtoistoiminta otetaan huomioon valtionavustusta myönnettäessä.

Kosti ry:n ja Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunnan mielestä alueella toimivien järjestöjen näkökulmasta vapaaehtoistoiminnan huomioiminen valtionavustusta myönnettäessä voi lisätä järjestöjen toimintaedellytyksiä. On tärkeää huolehtia siitä, että tämä ei osaltaan lisää hallinnon ja raportoinnin määrää.

Kosti ry yhtyy Kansalaisareena ry:n lausuntoon, jossa pyydetään kiinnittämään huomiota, että vapaaehtoistoiminnan johtaminen ja kehittäminen vaativat asiantuntijaresursseja, ja järjestöjen lähtökohdat järjestää vapaaehtoistoimintaa vaihtelevat. Tämän vuoksi arviointiperuste ja -kriteeri on määriteltävä oikeudenmukaiseksi ja oikeasuhteiseksi. Seurauksena ei saa olla se, että järjestö alkaa

korvata asiantuntijoiden tekemää työtä korvauksetta saaduilla resursseilla tai vastaavasti haalimaan paljon vapaaehtoisia riveihinsä. Vapaaehtoiset ansaitsevat tulla koordinoituksi ja johdetuksi riittävien ammattilaisresurssien avulla.

5. Miten järjestöjen autonomiaa pitäisi turvata ja kuinka järjestöjen toimintaedellytyksiä tulisi varmistaa valtionavustustoiminnassa? Asiaa tarkastellaan selvityksen liitteessä.

Kosti ry ja Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta painottaa, että on tärkeää tunnistaa, että kansalaisyhteiskunta toimii koko Suomen alueella ja suurin osa järjestöistä on pieniä paikallisyhdistyksiä, jotka toimivat lähellä ihmisiä ja tarvitsevat tukea toimintojensa mahdollistamiseksi. Kaikissa maakunnissa toimii verkostojärjestöjä, joiden yhtenä tehtävänä on tukea alueensa järjestöjen toimintaa. Autonominen kansalaisyhteiskunta tarvitsee alueellisia resursseja toimintojen turvaamiseksi.

Kosti ry ja Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta mustuttaa, että tämä huoli koskee laajasti koko järjestökenttää mm suhteessa uusiin hyvinvointialueisiin. Järjestöillä, erityisesti sosiaali- ja terveysjärjestöillä on myös myytävää palvelutoimintaa, joka toimii osittain markkinoiden logiikalla. Järjestöjen perustoimintaa on kuitenkin yleishyödyllinen toiminta, jonka osalta poliittisen ohjauksen lisääntyminen, kaikkien toimintojen mittaamisen vaatimus ja tuotteistaminen kaventavat osallisuuteen perustuvaa kansalaisyhteiskuntaa ja ihmisten toimintamahdollisuuksia.

Kosti ry ja Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunnan mielestä on erityisen tärkeää, että järjestöjen välisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi valtionapuviranomaiset kiinnittävät huomiota järjestöjen alueellisen toiminnan mahdollistamiseen nykyistä huomattavasti enemmän. Suojaavia rakenteita ja osallisuusrakenteita suunniteltaessa on syytä varmistaa riittävä alueellinen edustus esim. maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunnan kautta. Järjestöjen ja valtionapuviranomaisten yhteistyössä tehtävään suunnitteluun ja toteutukseen tarvitaan myös riittävä alueellinen edustus.

Kosti ry on Kansalaisareena ry:n kanssa samaa mieltä, että järjestöjen autonomian tukeminen on erittäin tärkeää, jotta kansalaisilla säilyy mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Heille tarjotaan aitoja osallistumisen mahdollisuuksia yhteiskunnan toimintaan muullakin kuin poliittisella kentällä. Järjestötoiminnan kautta voidaan saada aidosti kansalaisia mukaan yhteiskunnan toimintaan.

Valtionavustustoiminnan kehittäminen

Anna yleistä palautetta selvityksestä tai kommentoi järjestöjä koskevan valtionavustustoiminnan kehittämistä ja yhdenmukaistamista.

Valtionavustustoimintaa kehitettäessä on olennaista huomioida, että valtionavustuksia hakevat ja saavat järjestöt koko Suomessa. Tällöin ei riitä, että kehittämistoiminnassa vain valtakunnalliset keskusjärjestöt ovat laajasti mukana. On siis tärkeää huomioida edustus pienistä yhdistyksistä valtakunnallisiin toimijoihin. Lisäksi edustuksessa on oleellista huomioida alueellisuus ja

vähemmistöryhmien mahdollisuudet osallistua. Luottamuksen, avoimuuden ja aidon vuoropuhelun kulttuuria viranomaisen ja avustuksen saajan/järjestöjen edustajien kanssa on lisättävä kaikissa päätöksenteon vaiheissa.

Nevasaari Sirpa
KOSTI ry